

ČEŠTINA V DOBĚ HUSOVĚ

Národnostní situace na počátku 15. století

dekret kutnohorský 18.1. 1409

kázání v češtině

Konrád Waldhauser

kaple betlémská - kazatelé: Štěpán z Kolína, Štěpán z Pálče, Jan Hus

nové literární žánry

např. válečná píseň Ktož jsú boží bojovníci

ukázky <http://www.husitstvi.cz/husite-v-pisnich.php>

vědecká díla:

lékař Kříšťan z Prachatic (asi 1366-1439): Knihy o mocech
rozličného koření

astronom a lékař Jan Ondřejův, zvaný Šindel (asi 1375- po
1456)

JAZYK JANA HUSA

(asi 1371 nebo 1369/70) – 6. 7. 1415

ad syntax:

vnitřní rýmy a rytmičovaná kóla

- List z kostnického vězení 10.6. 1415

„psal sem list tento vám / v žaláři v okovách / čekaje nazajtrě /
na smrt odsúzení /“

„nedajte hubiti / dobrých kněží; / Mistře Martínku, učedníče, //
pomni, co sem tě / věrně učil /“

- traktát Dcerka

„již pozná duše, že co bude kto zde sieti,
to bude po smrti žieti.

Psota po psotě leze
a duše se do pekla veze.“

hromadění synonym a antonym

- z listů J. Husa 1411-1414

„ať se neduživý **hněvá** a **škeří**; **tisknú** a **núzie** kniežata, pány,
rytieře i chudú obec“

[Kristus] „...podstúpiv žízeň i lačnost, zimu i vedro, trud i
nespanie...“

„On böh a my jeho stvořenie, on pán a my slúhy, on všeho světa
král a my lidičkové nestateční, on bez hřiechu a my hřiešní, on
nepotřebný* a my potřební.“

* nepotřebující (pomoc), tj. soběstačný

syntaktický paralelismus (výjimečné)

- list přátelům 10.6. 1415

- 1. *Prosím vás a napominám, aby pána boha poslúchali,
jeho slovo velebili a rádi slyšeli a plnili.*
- 2. *Prosím vás, aby pravdy boží, kterúž sem z božieho
zákona psal a z řečí svatých kázal a psal, aby se té drželi.*

věty 1. a 2.

Prosím vás **H (+H)**

↓

aby **V (+ V....)** obsahová

↓

(kterúž **V** přívl. vlož.)

tvoření českých synonym:

práv uk místo jurista

Zlatá ústa/ Zlatoústý místo Johannes Chrysostomus

nová kompozita:

smilnomluvec, křivochvalec, křivověrec, hnojikyd,

hodoválek (z hody váletí)

Hus a Bible (ad lexikum)

Hus – biblické parafráze	Bible olomoucká Dt 28, 15-26
<i>Nebudeš-li chtieti slyšeti hlasu Pána boha svého, aby ostríehal a činil všecka prikázanie jeho, i duchovnie obyčeje, ješto já prikazuji dnes, spadnú na tě všechny kletby tyto a chopie se tebe.</i>	<i>Pakli nebudeš chtieti slyšeti hlasu Hospodina boha tvého, by choval i plnil všecka prikázanie jeho i duchovnie obyčeje, ješto já tobě prikazuji, spadnú na tě všechny kletvy tyto, i uvieží se v tě.</i>
<i>...prokletá stodola tvá a prokleté všechny jiné věci tvé...</i>	<i>... prokletá stodola tvá, prokleté všecko nádobie tvé...</i>
<i>Pustí na tě Pán hlad a lačnost i tresťanie,... pro tvá vymyšlenie psotná, v kterýchž opustil si jeho.</i>	<i>Přivede Hospodin hlad na tě i tresťanie i lačnost,... pro tvá vymyšlenie psotná, v nichžtos ostal jeho.</i>
<i>Přičiň tobě Pán šelmu, až tě i zatrátí s země, do niežto přijdeš k držení...</i>	<i>Přičini tobě Hospodin šelmu, doňadž tebe neztráví s země, do niežto přijdeš k držení...</i>
<i>Poddá tě Pán padajícíeho před neprátely tvými ...</i>	<i>Poddá tě Hospodin, že padneš před svými vrahy ...</i>

Hus o svém vyjadřování:

„I mámť úmysl, abych což mohu, najlehčie vyložil k rozumu čtenie...“

De orthographia Bohemica – asi 1411

diakritický pravopis

punctus rotundus (ve funkci dnešního háčku): ž, ṡ, ě, ṙ, ḋ, ṫ, ṅ,
l̇ = l; ch necháno

gracilis virgula (ve funkci čárky nad vokály)

vliv češtiny na jiné jazyky

píšťala

do N: *pischol, pettstole*

kolem 1450 doloženo ve F: *pistole*

dnes fr. *le pistolet* [pistole] = „pistole“

houfnice

N *hauffenitz – Haubnitze – Haubitze*

F doloženo 1515 *obuz* [obü], i dnes = „střela, granát“